

YOOTÓ HAHOODZO ƆŁCHÍNÍ BAA'ÁDAHÁYÁNÍ DÓÓ BIBEEHAZ'ÁANII YOUTH BILL OF RIGHTS WOLYÉHÍGÍ

T'áá át'é Ɔłchíni baa' ádaháyánígíí bibeehaz'á ʔanii dahólǫ'. Áádóó ałdó', ƭahgo át'éego kojí Ɔłchíni baa'adaháyánígíí bá bik'í déest'ǰǰ' dóó yistxi'go bá bina'anishígíí biniinaa hazhó'í bá nahat'á. Díí Ɔłkéé' daasdohgo dabiká'ígíí éí nooséłí ƭahdóó baa' áháyánígíí bił dahane' dóó bich'ǰ' áshjání Ɔnáníłǰǰ' díí Children, Youth, and Families Departmentjí baa' áháyánígíí. Áłchíni baa'áháyáníjí yik'idadéez'ǰǰ'ígíí éí Ɔaǰh silá díí nooséłí baa'áháyánígíí hazhó'í bibeehaz'áanii hólónígíí yil dahalne'. Díí beehaz'áanii éí náníłǰǰ' doo táá' ʔnínádízí'ǰǰ' Ɔnínáhlzhishgo dóó ʔnii Ɔłchíni da ƭa' nánádzáago ałdó' bibeehaz'áanii hólónígíí bił hodoonih. Áádóó t'áá bíłáhǰǰ' beehaz'áanii naaltsoos bik'ida'ashchǰǰ'go dah naaznildoo CYFD dóó Ɔłchíni baa'áháyánígóó bił nahaz'á ʔǰǰ'. T'áá át'é Ɔłchíni baa'áháyáníjí yik'idadéez'ǰǰ'dóó yil nidaalnishígíí díí Ɔłchíni bibeehaz'áanii naaltsoos dabikáa'go bitaa ná'nił doo. ƭa' hooghangó da'niséhíí ałdó' bitaa nídaa'nił doo.

- 1 Naa'áháyání nibeehaz'áanii hólǫ nígí í Ɔłchíni yaa'adaháyání yik'idéez'ǰǰ' ígí í naaltsoos bikáa'go neidool tsos.
- 2 T'áá adí íghahgo ha'áháyá dóó bee há ahóót'ǰ' ígí í há baa'áháyá dí í Yootó Hahoodzohjí Ɔłchíni bibeehaz'áanii at' ʔa ʔdaat'éhígíí í t'áá Ɔłkéé' ʔdaalyaaígíí í ahídeí'nilgo bee sí'ǰ', dí í New Mexico Children's Code wolyé.
- 3 Ha' í í biniinaa naa'áháyánígíí dóó t'ah nidi nik'í déest'ǰǰ' ígí í ni ƭ náháníh doo dí í Ɔłchíni baa'áháyáníjí CYFD wolyéegi yik'idadéez'ǰǰ' ígí í ƭa' ni ƭ náháníh dooleet.
- 4 Hazhó' í naa'áháyá ʔ doo dí í atí' íłǰ' ʔdaat'éí éí bits' ʔa naa'áháyá ʔ dooleet.
- 5 Hazhó'ó naa'áháyá ʔgo dóó t'óó baa'ihgo ach'ǰ' yátí' t'áá géed.
- 6 Ádáyání ƭ t'igo dóó ƭahdóó Ɔłchíni baa'áháyání yik'idadéez'ǰǰ' ni ƭ nidaalnishígíí í bi ƭ ałhi ƭ nídahólnihgo éí t'áá Ɔłkóh dóó ná baa'ákhóhwiindzin doo.
- 7 Doo hazhó' í naa'áháyá ʔgo t'áá hooyání atíni'dil'ǰ' silǰǰ'go da naaltsoos bee ní' dí í ƭ tsos Statewide Central Intake bich'ǰ' hodí íłnih (1-800-797-3260).
- 8 Naa'áháyání í dóó náyal' t'í' ígí í guardian ad litem wolyé dóó nooséłí í bí'ágha'diit'aahii t'áá Ɔłh aadahwiinít'ǰǰ' góné' naahwiinít'ǰǰ' go náyal' t'í' dóó nich'ǰ' ʔ h yát' t'í' doo. T'áá Ɔłh ałdó' Ɔłh ná'ádleehgo ʔadi nánát'ashgo náyal' t'í' doo.
- 9 Hait'éego Ɔłchíni baa'áháyáníjí yik'idadéez'ǰǰ' ígí í bich'ǰ' hodoonihígíí í ni ƭ hane' doo.
- 10 Ní'ágha'diit'aahii da, Ɔłchíni baa'áháyáníjí yik'idéez'ǰǰ' ígí í da, dóó CASA danilínígíí í ƭa' bich'ǰ' hodeeshnih nínízingo ná bí' íghah doo.

- 11 Ɔłchíni baa'áháyáníjí yik'idéez'ǰǰ' ígí í níká'análwo' ígí í t'áá ahá ʔ h ƭa' nínádízihǰǰ' bi ƭ ałhi ƭ náhólnih doo, áádóó t'áá sáhí ałhi ƭ hołne'go níhá Ɔnáníłǰǰ' dooleet.
- 12 Nits' í ís baa'áháyání í, níwoo' baa'áháyání í, nínáá' baa'áháyání í dóó nitah hahodít'éhí í baa'áháyání í bee ní'éstxi' doo ałdó'.
- 13 Azee' í íłǰ' baa' ná'ádaáh dóó t'áá át'é atah ho'dinil'ǰ' biniyé behavioral health services wolyé dóó azee' aaná'ni ƭ ígí í doo nisin da jinígo t'áá Ɔłkóh bá haz'ǰ' dí í dǰǰ' 'ts' ʔada béedááhahígíí í bá, Ɔłkondi ʔnahwii'aahii yee hweeha'diilaago éí t'áá bik'e'ǰi ƭ ǰǰ' doo.
- 14 Hazhó' í hooghan haz'ǰ' ʔgo Ɔłkéé' naa'áháyá ʔ doo dóó ni ƭ danilǰǰ' go atah níghan doo.
- 15 Hooghangí naa'áháyánígíí í hazhó' í naaskaá'go, nabí'díneestǰ' ʔgo, dóó naaltsoos bee ééhózinígíí í bee haz'ǰǰ' go, dóó CYFDd'é ʔ' bíká'aná'áwo' dóó bik'idadéez'ǰǰ' go yá'át'ééh.
- 16 T'áá Ɔłkóhgo ch'iyáán, éé', dóó bee ʔdaa'áhojilánígíí í naana'ni ƭ dooleet.
- 17 Niyéel nábaa'áháyá ʔyǰ' doo hooghan bita' alnánídáahgo da.
- 18 Náasdi hánahat'á hólǫ ʔgo atah ʔdánahojí'áago, dóó doo hwoł' áhót'éego ƭah át'éé ʔdánahojí'áago há baa'ákhóhwiindzin dooleet.
- 19 Bi ƭ héiníjéé' da ałdó' baa' ádaháyá ʔgo bi ƭ danighan doo ha'niigo ná binah hat'áadoo. Ɔłkondi doo ná yá'ashxǫ ʔ gó éí nidaga' dooleet.
- 20 Bi ƭ héiníjéé' t'áá ahǰǰ' bi ƭ ałhi ƭ nídahólnih Ɔłkondi doo ná yá'ashxǫ ʔ gó éí nidaga'.

- 21 Ɔłchíni baa'áháyá ʔ jí ní'dineeltǰǰ' go ní' éí, níma dóó nízhé'é béesh beehane'é bee bich'ǰ' náhólnih dóó bich'ǰ' í' í ƭ ǰǰ' go dóó yíní ǰǰ' go t'áá Ɔłkóh. Doo náya'shxǫ ʔ gó éí nidaga'.
- 22 CYFD yánidaalnishígíí í ní' éí da ƭa' nich'ǰ' yaa danich'ǰ'go ni ƭ hodoonih biniinaaígí í.
- 23 T'áá idǰ' ʔ' í íni ƭ ta'go éí t'áá Ɔłkéé' é íni ƭ ta'go néedooah. T'áá Ɔłkwí ǰǰ' ółta'góó alnání'dí'géeh doo.
- 24 Ółta'gi Ɔłh ná'ádleehgo da, amá dóó bá'ólta' í Ɔłh nída'áleehego, dóó Individual Education Planning (IEP) wolyéhí í dóó Next Step Planning Ɔłh nída'áleehego shinááldoo nínízingo éí nabí' íghah dooleet.
- 25 Bóhneedlínígí í, bee'í'ool'ǰǰ' ƭ, bee hodiyn, dóó binahǰǰ' Ɔłk'e'adlínígí í t'áá Ɔłkóh.
- 26 ƭahdóó nahó'áadoo dí í bik'e'go naa'áháyání í, hait'éego hazhó' í íiná' al' íni í, at' aan ʔnáhoot'ǰǰ' ƭ ii, dóó háıda naanídaakahígí í: Ɔłchíni baa'áháyáníjí haz'ání í hait'éego nánidaha'ání í t'áá át'é bee ni ƭ hane' doo.
- 27 Náasdi nánahat'áa doo dí í hait'éego hazhó'ó íiná' binahat'á dóó ƭah ʔnáhoot'ǰǰ' ƭ ii ałdó': níká'aná'áwo'go hoolzhish d hazhó'ó díní íséet biniyé.
- 28 Dí í t'áá ƭa' nínáhaháahgo credit check wolyéhígí í nits'ǰ' ʔ náníłǰǰ' doo dǰǰ' ts'áadah dóó tseebí' íts'áadah nínáhahǰǰ'.
- 29 Naa'áháyání í hait'éego nánaha'ání í nábí'í déest'ǰǰ' d óó ná baa'áhóhwiindzin doo, dǰǰ' 'ts' áadah dóó bíłáh nínáhahí nidi.

Níbee haz'áanii doo Ɔłkǫ ʔlyaadah nínínzǰ'go, naaltsoos naat'a'ii bee í'díłíłíí
CYFD.YOUTHGRIEVANCE@STATE.NM.US éídoodago éíbéesh bee hane'íbee hodíłłnih (505) 228-6797.

